

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת היכן מקום הערקוב: **תנא** - שנינו בברייתא, **קפיץ העליון** - קשר העצמות העליון, דהיינו ארכובתו, ששם מקום חיבור השוק והירק, ולא **קפיץ התחתון** - ולא חיבור התחתון הסמוך לפרסות, ו**בגנודו** - ומקום חיבור זה **בגמל ניפר**, משום שיש לו כנגד הארכובה עצם הבולטת כלפי חוץ.

משנה

המשנה מבארת מה דינם של כל המומים שהוזכרו במשניות עד כה: **על אלו מומין שהוזכרו במשניות עד כה, שוחטין את הבכור** - מותר לשחוט בכור במדינה ללא הקרבה, ו**פסולי המוקדשין נפדין עליהן** - קדשים שנפל בהם אחד ממומים אלו, נפסלו, וניתן לפדותם מקדושתם.

גמרא

שנינו במשנה, שעל מומים אלו שוחטין בכור במדינה. תמדה הגמרא: **הא תו למה לי** - למה הוצרך התנא להשמיענו דין זה שוב, **הא תנא ליה רישא** - והרי כבר שנינו כן לעיל (לז). **על אלו מומין שוחטין את הבכור**, ופירטה את המומים. מתרצת הגמרא: **סיפא איצטריכא** - התנא הוצרך לכפול דין זה כדי להשמיענו את האמור בספא, **שפסולי המוקדשין נפדין עליהן**. שבה הגמרא ומקשה: **הא נמי פשיטא**, כי אחר שלמדנו במשנה דמישחט שחטין - שבכור שנפלו בו מומים אלו ניתן לשחוט בחוץ, **מיפרק מיבעיא** - וכי צריך ללמדנו שניתן לפדותו, והרי אם מומים אלו מתירים בכור להשחט בחוץ, ובדאי שאפשר לפדות עליהם.

מיישבת הגמרא באופן אחר: **אלא איירי דתנא לעיל (מ) שלשה מומים הוסיף אילא, ואמרו לו חכמים לא שמענו אלא את אלו שהוזכרו במשניות לעיל, וקתני ואתי דיתידאה** - ואחר כך (מג) שב התנא ומונה מומים שמנו תנאים יחידים כמו רבי חנינא בן אנטיגוס ורבי חנינא בן גמליאל, והוה אמינא שגם עליהם חלקו חכמים, לכן שב התנא וקא סתים לה בפוליהו - ושנה בסתם **על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהן**, להשמיענו שמומים אלו שמנו תנאים יחידים נחשבים מומים גמורים.

משנה

ואלו דברים שאין שוחטין עליהן בכור, לא במקדש להקריבו כדינו, כי דברים אלו פוסלים את הקרבן, ולא במדינה, כי אינם כמום גמור להתיר לשחטו בחוץ. תוורור - חולי העין, שנראה כטיפות לבנות בעין, ו**המים שאין קבועין** - או מים הוולגים מהעין אך לא באופן קבוע, ועוברים מאליהם. ו**הושין הפנימיות** - וכן הניכיים האחוריות, שבהם קבועות השיניים הגדולות, **שנפנמו** - שנחסר מהם קצת, **אכל לא שגעקרו** לגמרי ממקומם, כי כשנעקרו הרי זה מום גמור. **ובעל גרב** - מין שחין הוא, והוא לח מבחוץ ומבפנים, **ובעל יבלת** - שיש לו יבלת בחלק הלבן שבעין, ואין בה עצם ושער, **ובעל תווית** - מין שחין הוא, והוא מום עובר. **זקן** - שהוא רותת ורועד מחמת זקנה, ו**חולה, ומוזקם** - שריחו רע. ו**שנעקדה בו עבירה** - שנרבע על ידי אדם, ו**שהמית אדם**, אף שאין שני עדים שנרבע או שהמית, והידיעה על כך היא רק על פי **עד אחד או על פי תעלום**, ו**מומטום** ססימי זכרותו ונקבותו מכוסים, ואי אפשר להבחין אם הוא זכר או נקבה, ו**אנדווגינום** שיש לו גם סימני זכר וגם סימני נקבה, ושניהם נחשבים ספק זכר ספק נקבה.

כל בכור שיש בו אחד מהדברים הללו, אינו נשחט **לא במקדש** להקריבו כדינו, **ולא במדינה** לשחטו ולאכלו כבשר חולין. אמנם בדין בכור אנדרווגינוס נחלקו תנאים, **(רבי שמעון) אומר**, אנדרווגינוס **אין לה מום גדול מזה**, שעל הצד שהוא זכר, סימן הנקבות שהוא חריץ נחשב מום, ונשחט במדינה אוסור בגיזה ועבודה. ו**חכמים אומרים**, אנדרווגינוס נחשב ככריה בפני עצמה, ולכן **אינו קדוש כלל בקדושת בכור, אלא נגזו ונעקד** כחולין גמורים.

גמרא

שנינו במשנה, שבעל גרב וחזוית אינם נחשבים מום להתיר לשחוט בכור בחוץ. מקשה הגמרא: וכי **גרב לא** נחשב מום גמור, ו**הכתוב** (ויקרא כב כב) **'גרב' באורייתא** בין מומי הבהמה. עוד מקשה הגמרא: וכי **חזוית לא** נחשבת מום גמור, ו**הכתוב** (שם) **'לפת' באורייתא** בין מומי הבהמה, ו**תניא, 'גרב' זה** שחין שקשה כמו **החרם, 'לפת' זו חזוית המצרית** - שחין שהובא על המצרים במכת שחין. ו**אמר ריש לקיש למה נקרא שמה 'לפת'**, משום **שפולפת** - שהיא דבוקה בו ו**הולכת עמו עד יום המיתה**. הרי שגרב וחזוית הם מומים שהוזכרו בתורה כמומים גמורים, ולמה אין שוחטים עליהם בכור בחוץ.

הגמרא מיישבת חלק מהקושיא: **בשלא חזוית אחוית לא קשיא**, שהרי יש לחלק ולומר, כי **כאן** - הפסוק האמור כמומים, עוסק ב**חזוית המצרית**, שהיא מין שחין קשה ונחשבת מום גמור, ואילו **כאן** - המשנה, עוסקת ב**חזוית העלמא** שהיא אינה מום גמור. **אלא גרב אנרי קשיא** - אולם עדיין יקשה מגרב המוזכר בתורה כמום גמור לגרב המוזכר במשנה כמום שרק פוסל להקרבא. מתרצת הגמרא: **גרב אנרי נמי לא קשיא**, שהרי יש לחלק ולומר, כי **הא** - המשנה עוסקת בשחין לח, ואילו **הא** - הפסוק עוסק בשחין יבש. ומבארת הגמרא את טעם החילוק: שחין לח **איתפי** - מתרפא ועובר ולכן אינו מום גמור, ושחין **יבש לא מיתפי** - אינו מתרפא. שבה הגמרא ומקשה: **ולח מיתפי** - וכי שחין לח מתרפא, ו**הכתוב** (דברים כח כז) **'יבכה ה' בשחין מצרים וגו' ובשחרים ובגרב ובחרס אשר לא תוכל להרפא, ומדכתוב בפסוק זה גם 'ובחרס', שמשמעו שחין יבש, הרי גרב לח אמור** - בהכרח שה'גרב' המוזכר בפסוק זה הוא גרב לח, ו**קאמר 'אשר לא תוכל להרפא'**, הרי שגם גרב לח אינו מתרפא. מיישבת הגמרא: **אלא, תלתא הוו** - יש שלשה סוגי 'גרב': א. **דקרא** - הגרב האמור בפרשת מומים, שעליו דרשו שהיא כחרס, זה שחין **יבש בין מופנים בין מפתין**, וכיון שהוא יבש אינו מתרפא, ולכן הוא מום גמור. ב. הגרב **דמתניתין**, הוא שחין לח **מפתין ומפנים**, ובגלל לחותו מתרפא, ואינו מום גמור. ג. הגרב שהוזכר בקלות עם שחין **דמצרים**, ונאמר בו שייכו 'גרב ובחרס', הוא שחין **יבש מופנים ולח מפתין**, דכתיבי במכת שחין (שמות טו ט) **'ויהי שחין אכעבות פורח באדם, ומשמעו שהיה פורח ונראה כלפי חוץ, ומבעבע, דהיינו לח, אך כיון שהוא יבש מופנים, אינו מתרפא, ובכבוד הוא מום גמור**.

שנינו במשנה: **והזקן והחולה והמוזקם**. שואלת הגמרא: **מנהני מילי** שדברים אלו פוסלים את הקרבן להקרב במקדש. משיבה הגמרא: **דתנו רבנן** על הפסוק האמור בקרבן עולה (ויקרא א ט) **'ואם מן הצאן קרבנו מן הפשכים [או] מן העיזים, ומשלש פעמים מן הכתובים בפסוק זה דורשים וממעטים, פרט לזקן ולחולה ולמוזקם**. הגמרא מבארת למה הוצרכו שלשה מיעוטים: **וצריכי** - הוצרכו כל שלשה המיעוטים, משום **דאי כתב רחמנא מיעוט אחד למעוטי זקן, היה מקום לומר שרק זקן פסול, משום דלא תדר בריא** - שאינו עתיד לחזור ולהיות בריא, **אכל חולה דתדר בריא** - שעתידי לחזור ולהבריא, **אימא לא** פסול להקרבא. **ואי כתב מיעוט אחד למעוטי חולה, היה מקום לומר שרק חולה פסול, משום דלאו אוזריה** - שאינו כדרך כל בהמה שהיא בריאה, **אכל זקן דהיינו אוזריה** - שכחישותו היא כדרך העולם בכל זקן, **אימא לא** - אולי אינו פסול להקרבא. **ואי כתב רחמנא תרי** (שני מיעוטים), היה מקום לומר שהכוונה **למעוטי תני דכתישי** - למעט זקן וחולה שהם כחושים, **אכל מוזהם דלא כתישי, אימא לא** פסול להקרבא. **ואי נמי** - ובאופן נוסף, אילו נאמר רק מיעוט אחד היה מקום לומר שבא **למעוטי** דווקא **מוזהם משום דמאית דמתיריחו, אכל תני** (זקן וחולה) **דלא מאית, אימא לא** יפסלו להקרבא, לכן **צריכי** שלשה מיעוטים ללמדנו ששלשתם פוסלים להקרבא.

שנינו במשנה: **ושנעקדה בו עבירה וכו' ושהמית את האדם**. שואלת הגמרא: **מנא תני מילי** שדברים אלו פוסלים את הקרבן להקרב במקדש. משיבה הגמרא: **דתנו רבנן** על הפסוק (ויקרא א ט) **'מן**

1 ועל שאלה זו ענה יוסף ע"י הקדמתו בהדגשה, מספר
 2 פעמים, שהימצאותו במצרים איננה בבחירתו וברצונו אלא
 3 "שלחני אלוקים" – בשליחותו של הקב"ה להיות ה"משביר
 4 (בר) לכל עם הארץ"²⁸, ולפיכך אין לו רשות ללכת מכאן.

ו.

כ"ב השנים של עונש יעקב הסתיימו

5 סיבה נוספת לנחיצות של "מהרו ועלו אל אבי..."
 6 כבר קודם לכן²⁹ ציין רש"י שאבילות יעקב על בנו
 7 יוסף היתה כנגד כ"ב שנים שבהן לא קיים יעקב מצות
 8 כיבוד אב ואם, ולכן ביודעו שכ"ב השנים של עונש יעקב
 9 הסתיימו, דרש יוסף מן השבטים "מהרו ועלו אל אבי..."
 10 כיוון שזמן העונש הסתיים, צריך ומוכרח להיות "לא
 11 עכבם אפילו כהרף עין"³⁰.

12 וכך יובהרו יותר דברי יוסף באומרו "מהרו ועלו אל
 13 אבי" – ולא "אבינו" – כי, בנוסף לכך שצערו של יעקב
 14 קשור ליוסף, גם רמז להם יוסף אז שהמהירות קשורה בו,
 15 ביכולתו של יוסף לקיים מצות כיבוד אב ("אבי"), מפני
 16 שכבר עברו כ"ב השנים של העונש על כך שיעקב לא קיים
 17 מצות כיבוד אב שלו.

ההוראה מכך בעבודת ה':

18 ישנם מקרים שבהם צריך להשתמש בכיוון של "שמאל
 19 דוחה"³¹ – גבורה ועונש. אבל צריך לדעת שנדרשת כאן
 20 זהירות יתירה שלא להשתמש במידה זו יותר מכפי הצורך.
 21 מיד כאשר מגיע הרגע שאין מוכרחים את הדחיה והגבורה,
 22 חייבים, באופן של מהירות לפעול בכיוון של חסד וקירוב
 23 – "ימין מקרכת".
 24

(משיחת ש"פ ויגש תשל"ד)

(30) ראה רש"י (ממכילתא) בא יב, מא.

(31) סוטה מז, א. סנהדרין קז, ב. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד סי"ז.

(28) מקץ מב, ו.

(29) וישב שם. רש"י ישן ס"פ תולדות.

המשך ביאור נלמ' בכורות ליום ראשון עמ' א

1 הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרְבוּ אֶת קַרְנֵיכֶם, 'מִן הַבְּהֵמָה'
 2 לְהוֹצִיא רוֹבֵעַ וְנֹרֵבַע – בהמה שרבעה אשה, או בהמה שרבעה על
 3 ידי איש, 'מִן הַבָּקָר' לְהוֹצִיא אֶת הַנֶּעֱבֵד – שעשה אותו עבודה וזה
 4 והשתחוה לו, 'מִן הַצֹּאן' לְהוֹצִיא אֶת הַמוֹקֵצָה – שהוקצה והופרש
 5 להקריבו לעבודה וזה, 'וּמִן הַצֹּאן' לְהוֹצִיא אֶת הַנְּזוּגָה וְהַמִּית אִדָּם.
 6 מקשה הגמרא: למה צריך למעט בהמות אלו מהקרבה, והרי הני
 7 (-רובע ונרבע והנזוג) בְּנֵי קִטְלָא נִינְהוּ – חייבים מיתה ואסורים
 8 בהנאה, ופשיטא שאינם ראויים לקרבן. מתרצת הגמרא: הפסוק
 9 נִצְרָךְ לְפִוסְלָם כְּשֶׁנֹּדַע הִדְבַּר עַל פִּי עַד אָחֵךְ, או עַל פִּי הַבְּעָלִים
 10 שהודו מעצמם, שבאופן זה אין ממייתים אותם, כי מודה בקנס פטור,
 11 אולם די בהודאתם כדי לפוסלם להקרבה.

12 שנינו במשנה: טומטום ואנדרוגינוס אין שוחטין אותם לא במקדש
 13 ולא במדינה. מקשה הגמרא: שְׁלָמָא טוּמְטוּם בְּמִקְדָּשׁ לֹא קָרַב
 14 ככל קרבן בכור, כי יש לחשוש דִּילְמָא נִקְבָּה הִיא, ואין בכור אלא
 15 זכר, וכן מובן למה בְּמִדִּינָה לֹא ישחטנו, כי יש לחשוש דִּילְמָא וְכָר
 16 הוּא וקדוש בבכורה, וְלִית בָּהּ מוּמָא – ואין בו מום כלל, שהרי אם
 17 הוא זכר אין בו כלל סימני נקבות. אֵלָא אַנְדְּרוֹגִינּוּס, שְׁלָמָא
 18 בְּמִקְדָּשׁ לֹא נשחט ככל קרבן בכור, כי יש לחשוש דִּילְמָא נִקְבָּה הִיא,
 19 ואין בכור אלא זכר, אֵלָא קשה למה בְּמִדִּינָה נָמִי לא ישחטנו, נְהִי
 20 דְּוָכֵר הוּא – אף שיש בו גם סימני זכר וקדוש בבכורה, תַּעֲשֶׂה נִקְבּוֹת
 21 חֲרִיזִין – הרי סימני הנקבות שבו יחשבו לו כמום, כי אצל זכר הם נקב
 22 במקום שצריך להיות שלם, וְיִשְׁחֹזַט עֲלָה – ויוכל לשחטו בחוץ
 23 משום מום זה.

24 מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְי, אָמַר קָרָא (ויקרא כב כב) 'או חרוץ או
 25 שְׁבוּר', ויש ללמוד מכך שמום של חרוץ דוּמִיָּא דְשִׁבּוּר – רק כשהוא
 26 דומה למום של שבור, מִה 'שְׁבוּר' אינו מום אלא אם השבר בְּמִקּוּם
 27 עֲצָם, אֵף 'חרוץ' אינו מום אלא אם הוא בְּמִקּוּם עֲצָם, ולכן סימן
 28 הנקבות אינו מום כי הוא במקום בשר.

29 הגמרא מביאה הוכחה אחרת שאין סימני הנקבות נחשבים מום: רָבָא

30 אָמַר, בְּלֹא הַלִּימוּד מְשֻׁבָּר, נָמִי לֹא מְצִית אֲמַרְת שְׁחָרוּץ בְּמִקּוּם
 31 בְּשָׂר הוּי מוּמָא – גם אינך יכול לומר שחרוץ במקום בשר יחשב מום,
 32 דְּאִי סִלְקָא דְעֵתָךְ הוּי מוּמָא, הרי יקשה, בִּינָן דְאָמַר בְּרִייתָא לְעִיל
 33 שְׁרָב' וְהוּ חָרַם וְהוּא נִגַע הַשְּׁחִין, מִיִּחְרָץ חֲרִיזִין – הרי ודאי שיש
 34 חרוץ כמו שיש בחרס, דְכַתִּיב לְגַבֵּי נִגְעֵי רֹאשׁ חֹקן (ויקרא יג ל) 'וְהִנֵּה
 35 מִרְאֵהוּ עֲמוּק מִן הָעוֹר', וביארו בתורת כהנים (תוריע נגעים א) שהעומק
 36 הוא בְּמִרְאֵה תַּחַת הַנְּרִאִית עֲמוּקָת מִן הַצֶּלַע, וכיון שכן הרי הוא מום,
 37 וְלִיבְתָב רַחֲמֵנָא 'חרוץ' וְלֹא בְּעֵי 'עָרַב' – ואם כן די בכך שכתבה
 38 התורה את מום ה'חרוץ', ואין צורך להשמיענו שגם ה'עָרַב' נחשב
 39 מום, וְאֲמַיְנָא – ונאמר מסברא, אם חרוץ דְלֹא מֵאִים הוּי מוּמָא,
 40 עָרַב דְּמֵאִים לֹא כָל שֶׁבֶן שֶׁנֶּחֱשַׁב מוּם, אלא כְּתִיב רַחֲמֵנָא 'עָרַב', כדי
 41 לְמִיָּמַר, דְּחָרוּץ בְּמִקּוּם בְּשָׂר לֹא הוּי מוּמָא, ולכן אי אפשר ללמוד
 42 מ'חרוץ' שגם 'עָרַב' יחשב מום, כי ה'חרוץ' הוא בעצם, ואילו ה'עָרַב'
 43 הוא בבשר, ואילו לא השמיעה התורה שגרב נחשב מום מחמת
 44 מאיסותו, לא היה ניתן ללמודו מחרוץ.

45 (שנינו במשנה: רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אָמַר, אֵין לָךְ מוּם נְדוּל מִזָּה
 46 (-מאנדרוגינוס), ולכן נשחט במדינה).

47 מבאר הגמרא: רבי ישמעאל סבר שאנדרוגינוס נחשב מום, ואינו
 48 חושש לדברי אביי ורבא שנוכרו לעיל בדעת תנא קמא שהנקבות
 49 שבו אינה מום, כי בְּאֲבֵי שְׁלֵמָא מְשֻׁבָּר, ש'חרוץ' אינו מום אלא
 50 אם הוא במקום עצם, לֹא אָמַר רבי ישמעאל, כיון שסבר חרוץ
 51 דוּמִיָּא דְשִׁבּוּר לֹא אֲמַרִּינָן – אין לומדים חרוץ משבור, ולכך אפילו
 52 חרוץ במקום בשר נחשב חרוץ. וְכָרָא שְׁחֹכֵיחַ מִמָּה שְׁפִירְטָה
 53 התורה ואמרה ש'עָרַב' נחשב מום, שאין חרוץ אלא במקום עצם, נָמִי
 54 לֹא אָמַר רבי ישמעאל, דִּילְמָא הִיבָא דְלֹא מִיְנַבְרָא – שכן יתכן
 55 שחרוץ במקום בשר אינו מום רק במקום שאינו ניכר, אֲבָל הִיבָא
 56 דְּמִיְנַבְר' מוּם רַע' (דברים טו כב) קָרִינָא בִּיה – אולם חרוץ של מקום
 57 הנקבות, כיון שהוא ניכר נחשב מום אף שהוא במקום בשר.

47 המשנה הסוברים שאנדרוגיניוס אינו בכור כלל אלא נגזו ונעבד, שהם
 48 ודאי סברו שנחשב כברייה בפני עצמה, ואותו הוצרך הכתוב למעט
 49 שאינו כשר לעולה. אולם גם לדבריהם יקשה, למה הוצרך הכתוב
 50 האמור בקרבן עולה לכפול תיבת 'זכר' כדי למעט טומטום
 51 ואנדרוגיניוס ונקבה, הרי מתוך קרא נפקא – ניתן למעט את שלשתם
 52 מתיבת 'זכר' אחת שנאמרה בפסוק, דהא נבי בכור חד זכר הוא
 53 דקתיב וקא ממעטי בוליהו מינייהו – שהרי גם לגבי בכור נאמר רק
 54 פעם אחת 'זכר', ומיעטו ממנו גם נקבה וגם טומטום ואנדרוגיניוס.
 55 אלא בהכרח פשיטא שברייתא זו לא נשנית אלא כדעת רבי
 56 ישמעאל שאמר שאנדרוגיניוס נחשב כבעל מום מחמת מקום נקבותו,
 57 שלשיטתו הוצרך הכתוב למעט שפסול מקרבן עולה. ונמצא שמכאן
 58 יש לפשוט מהו טעמו של רבי ישמעאל, שכן אי אמרת בשלמא רבי
 59 ישמעאל מיפשט פשיטא ליה – ברייתא זו מובנת רק אם תאמר
 60 שהיה פשוט לרבי ישמעאל שאנדרוגיניוס הוא ודאי זכר וחלה עליו
 61 קדושת בכורה, אלא שנחשב כבעל מום מחמת נקבותו, היינו
 62 דאיצטריך קרא למעטי – שלכן הוצרך הכתוב למעטו שאינו ראוי
 63 לעולה, אף שהוא ודאי זכר. אלא אי אמרת מספקא ליה – אולם
 64 אם תאמר שרבי ישמעאל מסתפק אם אנדרוגיניוס הוא זכר או נקבה,
 65 הרי יקשה אצטריך קרא למעטי ספיקא – וכי הפסוק האמור
 66 בעולה בא למעט ספק, והרי אצל הקב"ה אין ספק אם הוא זכר או
 67 נקבה. ומה הוצרך הכתוב למעטו בהכרח לדעת רבי ישמעאל
 68 אנדרוגיניוס נחשב ודאי זכר וחלה עליו קדושת בכורה, אלא שנחשב
 69 כבעל מום מחמת נקבותו.
 70 דוחה הגמרא: לעולם – באמת הברייתא שנויה כדעת רבנן בתראי
 71 – חכמים שבסוף המשנה הסוברים שטומטום ואנדרוגיניוס אינו בכור
 72 אלא נגזו ונעבד, ומה שהוקשה שהרי לגבי בכור נאמר רק פעם אחת
 73 'זכר', ומיעטו ממנו גם נקבה וגם טומטום ואנדרוגיניוס, ואם כן למה
 74 הוצרך הכתוב האמור בקרבן עולה לכפול ולומר 'זכר' למעט
 75 טומטום ואנדרוגיניוס ונקבה ולא מיעט שלשתם מפסוק אחד, אין זו
 76 קושיא ונבי בכור תרתי קראי פתיב – כי גם לגבי בכור נאמרו שני
 77 מיעוטים, נאמר בו (דברים טו ט) 'כל הבכור אשר יולד בבקר ובצאנך
 78 הזכר תקדיש לה' אלהיך, ונאמר בו גם (שמות יג יב) 'וכל פטר שגר
 79 בהמה אשר יהיה לה' הזכרים לה', ולולי שכפל הכתוב מיעוט זה, לא
 80 היו ממעטים טומטום ואנדרוגיניוס מקדושת בכורה, ולכן גם בקרבן
 81 עולה הוצרך הכתוב לכפול ולומר פעמיים 'זכר' למעט גם טומטום
 82 ואנדרוגיניוס.
 83 שנינו במשנה: והכמים אמרים אינו בכור בו' אלא נגזו ונעבד.
 84 מבאר הגמרא: אמר רב חסדא, מתלוותת זו של תנא קמא ורבי
 85 ישמעאל הסוברים שהוא ספק בכור עם חכמים שאמרו בסוף המשנה
 86 שנחשב כברייה בפני עצמה ולא חלה עליו קדושת בכורה, הוא רק
 87 באנדרוגיניוס, אבל בטומטום דכרי תכל ספיקא הוא – לדעת כולם
 88 הוא ספק זכר ספק נקבה, וקדוש מספיקא שמא יקרע וימצא זכר,
 89 ולכן אסור בגיזה ואינו נשחט לא במקדש ולא במדינה.
 90 שואלת הגמרא: אמר ליה רבא לרב חסדא, אלא מעתה – מאחר
 91 שלפי דבריך טומטום נחשב ספק זכר ספק נקבה, אם כן בערבין יערך
 92 – המעריך טומטום יהיה חייב ליתן מספק או ערך איש או ערך אשה,

1 מסתפקת הגמרא בטעמו של רבי ישמעאל: בעי רבא, מאי מעמא
 2 דרבי ישמעאל המתיר לשחוט אנדרוגיניוס בחוץ כי אין מום גדול
 3 מאנדרוגיניוס, האם מיפשט פשיטא ליה אנדרוגיניוס בכור הוא
 4 ומומו עמו – פשוט לו שאנדרוגיניוס הוא זכר וחלה עליו קדושת
 5 בכורה, אלא שטובר שנחשב כבעל מום מחמת מקום נקבותו, ולכן
 6 מותר לשחטו בחוץ, או דילמא ספוקי מספקא ליה – או שמא אף
 7 רבי ישמעאל מסתפק אם הוא זכר או נקבה, ואם תימצא לומר
 8 קאמר – ומה שאמר שהוא בעל מום הוא תוספת טעם להתירו אפילו
 9 על הצד שהוא בכור, וכוונתו שאף אם תימצא לומר שאנדרוגיניוס
 10 הוא ודאי זכר ובכור הוא, מכל מקום הרי מומו עמו ומותר לשחטו
 11 בחוץ. מבאר הגמרא: למאי נפקא מינה – לענין איזה דין יצא
 12 חילוק מנידון זה, שלכך דן רבא בטעמו של רבי ישמעאל, למילקא
 13 עליה משום ניה ועבודה – לחייב מלקות על גיזה ועבודה בבכור
 14 אנדרוגיניוס, שאם הוא בכור ודאי, לוקה עליו, ואם הוא רק ספק
 15 בכור, אינו לוקה עליו מספק. אי נמי – דין נוסף תלוי בנידון זה,
 16 למיתבה לפהו – אם חייב ליתנו לכהן, שאם הוא ודאי בכור, מחויב
 17 ליתנו לכהן ושחטו ואוכלו מחמת מום זה, אך אם הוא ספק בכור,
 18 אינו מחויב ליתנו לכהן כי המוציא מחבירו עליו הראיה, אלא יכול
 19 הישראל לאוכלו כדן ספק בכור הנאכל במומו לבעלים.
 20 מביאה הגמרא ראייה לפשוט את הספק: תא שמע, רבי אילעאי
 21 אומר משום רבי ישמעאל, אנדרוגיניוס בכור הוא ומומו עמו, וכיון
 22 שהביאו רבי אילעאי בלשון זו, שמע מינה מיפשט פשיטא ליה –
 23 שהיה פשוט לרבי ישמעאל שאנדרוגיניוס הוא זכר, וחלה עליו
 24 קדושת בכורה, אלא שנחשב כבעל מום מחמת מקום נקבותו.
 25 דוחה הגמרא: ודילמא אם תימצא לומר קאמר – שמא כוונת רבי
 26 ישמעאל לומר שאפילו אם תרצה לומר שהוא ודאי בכור, מותר
 27 לשחטו בחוץ, כי הרי הוא בעל מום.
 28 מביאה הגמרא ראייה אחרת מברייתא לפשוט את הספק: תא שמע,
 29 שנינו בברייתא, ממה שנאמר בפסוק לגבי קרבן עולה הבאה מן
 30 הבקר (ויקרא א א) 'אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו' למדים
 31 שדווקא זכר כשר לעולה ולא נקבה, ובשעהו (הכתוב) חוזר ואומר
 32 למטה – להלן לגבי עולת צאן (שם א ט) 'ואם מן הצאן קרבנו מן
 33 הקשבים או מן העזים לעלה זכר תמים יקריבנו', שאין תלמוד לומר
 34 – שתיבת 'זכר' בפסוק זה אינה נצרכת שוב למעט נקבה, ובהכרח מה
 35 תלמוד לומר – מה היא באה ללמדנו, להוציא טומטום
 36 ואנדרוגיניוס שאינם כשרים לעולה, אלא רק זכר ודאי. ודנה על כך
 37 הגמרא: מני – כדעת מי שנויה ברייתא זו שדרשה שהפסוק בא
 38 לפסול טומטום ואנדרוגיניוס לעולה, אילמא – אם נאמר ששנויה
 39 כדעת תנא קמא במשנתנו שאסר לשחוט טומטום ואנדרוגיניוס
 40 במקדש ובחוץ, הרי טעמו משום שסבר שאנדרוגיניוס ספיקא הוא –
 41 ספק זכר ספק נקבה הוא, ולכן אסור לשחטו בחוץ, ואם כן יקשה,
 42 ואיתי קרא למעטי ספיקא – וכי הפסוק האמור בעולה בא למעט
 43 ספק זה, הרי אצל הקב"ה אין ספק אם הוא זכר או נקבה, ובהכרח מה
 44 שהוצרך הכתוב למעטו הוא משום שנחשב כברייה בפני עצמה,
 45 ונמצא שברייתא זו לא נשנית כדעת תנא קמא. אלא מה תאמר,
 46 שברייתא זו נשנית כדעת רבנן בתראי – חכמים שהובאו בסוף

המשך ביאור למס' בכורות ליום חמישי עמ' ב

5 מקשה הגמרא: הניחא למאן דאמר נדר שהוהר קרבים אין לו
 6 הפרה, אלא למאן דאמר שגם נדר שנידר בפני רבים יש לו הפרה,
 7 מאי איכא למימר. מתרצת הגמרא: דמדרינן

1 מקשה הגמרא: הניחא למאן דאמר צריך לפרט את הנדר, אלא
 2 למאן דאמר אין צריך לפרט את הנדר, מאי איכא למימר, הלא
 3 יש לחשוש שיתיר לו החכם מבלי שיפרטו. מתרצת הגמרא: דמדרינן
 4 ליה (ו-מדירים אותו) בפני רבים, ונדר שנדר בפני רבים אין לו התרה.